

به نام خدا

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«طرح تشکیل ستاد و دبیرخانه دائمی تحقق اهداف نامگذاری سالانه»

مقدمه

نامگذاری سالیانه از طرف بالاترین مقام رسمی کشور را می‌توان نوعی خطمشی ضمنی و سیاست الهام‌بخش دانست که با هدف سوق‌دهی فعالیت‌ها و رویکردهای کشور انجام می‌شود. ایجاد سازوکار سازمانی خاص برای عملیاتی کردن یا مدیریت چنین موضوعی در کنار سازوکارهای رسمی و جاری کشور و یا در مراتب فوقانی آن مزایا و معایب خاص خود را دارد که باید در فرایند تصمیم‌گیری مورد توجه قرار گیرد.

۱. بررسی سابقه موضوع

موضوع این طرح جدید بوده و مفاد آن سابقه‌ای در طرح‌ها و لوایح مصوب مجلس شورای اسلامی ندارد. البته نمایندگان محترم مجلس همواره در بررسی طرح‌ها و لوایحی که به‌نوعی با عنوان سال مربوطه مرتبط بوده‌اند و نیز به‌طور خاص در نطق‌های پیش از دستور، حرکت و تلاش در جهت تحقق اهداف نامگذاری سالیانه را مدنظر داشته‌اند.

۲. تحلیل

۱-۲. سیاست یا خطمشی اعلام شده تحت عنوان «نام سال» را در هرم استراتژی کشور می‌توان از جنس سیاست یا خطمشی کلان و راهبردی دانست که الزاماً نیازی به طراحی برنامه یا پروژه خاص در ذیل آن نیست، بلکه همانند چتری فراگیر کلیه حوزه‌ها، اقدامات و فعالیت‌ها را در سطح دستگاه‌های دولتی و هم در سطح جامعه پوشش می‌دهد و بنابراین ماهیت وسیع و گسترده آن اتفاقاً اگر مقید به حوزه خاص و یا سازمان ویژه‌ای شود محدود و مضیق خواهد شد. بنابراین سیاست یا خطمشی مورد نظر هر چند تا قاعده هرم اجرایی کشور را متأثر می‌سازد، ولی جایگاه جداگانه از سیاست‌ها و خطمشی‌های ملحوظ در سند چشم‌انداز، برنامه توسعه و سایر قوانین و اسناد بالادستی نداشته، بلکه در جهت تکمیل آنها و تأکید و برجسته‌سازی در یک حوزه خاص است و از این جهت برای طراحی سیاست‌های اجرایی و متعاقب آن برنامه‌ها و فعالیت‌های عملیاتی کشور ماهیتی الهام‌بخش و جهت‌دهنده دارد و باید در همه فعل و انفعالات و اقدامات، مدنظر قرار گیرد و از این زاویه «سیاست سالیانه» در عرض سایر سیاست‌ها نبوده، بلکه در طول آنها بوده و در همه لایه‌ها و سطوح هرم استراتژی کشور عجین و تلفیق می‌شود.

۲-۲. چنانچه از منظر دیگری به موضوع بپردازیم، بحث مالکیت مسئله مطرح می‌شود. در مدیریت حل مسئله گفته می‌شود که مسائل و مدیریت آنها باید به‌گونه‌ای سازمان‌دهی شوند که مالکیت و مسئولیت اصلی مسائل در جایگاه واقعی خود قرار گرفته و مسائل بی‌جهت از سطحی به سطح دیگر منتقل نشوند. برای مثال اگر موضوعی همانند اصلاح الگوی مصرف به‌عنوان یک رویکرد الهام‌بخش برای سال ۱۳۸۸ تعیین می‌شود، باید توجه کرد که مخاطبین چنین رویکردی همه آحاد شهروندان و اعضای جامعه و همه کارگزاران حکومتی به‌عنوان سیاست‌گذاران و تدبیرکنندگان امور کشور هستند. بدین لحاظ وسعت، تنوع و گستردگی موضوع به‌گونه‌ای است که تمامی سطوح و لایه‌های فعالیت کشور را در بر می‌گیرد و از آنجا که قوه مجریه برای تمامی سطوح و کلیه فعالیت‌ها دارای سازمان و سلسله مراتب رسمی اختیار و مسئولیت است پس مالک مسئله از حیث سیاست‌گذاری اجرایی، برنامه‌ریزی و پیگیری، وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و نهادها و تشکیلات دولتی هستند و از حیث روانی و رفتاری و همچنین فرهنگ‌های سازمانی حاکم بر دستگاه‌های اجرایی کشور، وضعیت به‌گونه‌ای است که به محض تعیین یک ستاد، دبیرخانه یا سازمان خاص برای یک موضوع، بلافاصله

مابقی دستگاهها و سازمانها احساس رفع مسئولیت از خود کرده و یا منتظر ابلاغ اهداف، برنامه‌ها و پروژه از طرف آن ستاد یا سازمان خاص می‌مانند.

اگر هم هدف یا سیاستی ابلاغ شود، بوروکراسی حاکم بر کشور یا ساختار سنتی و وظیفه‌ای معمول عادت کرده است که به‌صورت رفع تکلیف عمل کند و در چنین شرایطی، اهداف و مقاصد اصلی مغفول مانده و عملاً کنار گذاشته می‌شود.

ضمن اینکه اگر ستاد یا سازمان مذکور بخواهد مبادرت به برنامه‌ریزی و نظارت بر چنین موضوع گسترده و فراگیری بنماید خود نیازمند تشکیلات عریض و طویلی است. بنابراین اگر سازمان یا ستاد خاصی برای پیگیری، برنامه‌ریزی و نظارت بر این موضوع ایجاد شود به‌صورت تلویحی، مسئولیت تحقق این مهم از دوش همه دستگاهها و سازمانها برداشته شده و برعهده سازمان یا ستاد مذکور قرار می‌گیرد و همه نگاهها متوجه ستادی می‌شود که برای چنین مأموریتی فاقد هرگونه ساختار، نیروی انسانی، مقررات و منابع متناسب است، از طرف دیگر باید توجه کرد که سازوکارهای نظارتی متعددی در سطح قوه مجریه وجود دارد (نظیر آیین‌نامه و شاخص‌های ارزیابی عملکرد دستگاه‌های اجرایی کشور) که امر سنجش و پایش مربوط به اجرای سیاست‌های مندرج در برنامه توسعه و سایر تکالیف قانونی را به‌صورت معمول پیگیری می‌نمایند. لذا درخصوص اجرایی کردن اهداف نام‌گذاری سالیانه نیز دولت می‌تواند از سازوکارهای مذکور بهره‌گیری کند. ضمن اینکه در صورت نیاز به ایجاد سازوکار نظارتی دائمی در پیگیری موضوع نام‌گذاری سالیانه می‌توان تدابیر لازم را در برنامه پنجم توسعه اتخاذ کرد.

۲-۳. ایجاد سازوکاری به‌صورت ستاد یا دبیرخانه‌ای دائمی با اعضای تقریباً ثابت برای اجرایی کردن اهداف نام‌گذاری که هر سال به‌صورت متفاوت و متنوع مطرح می‌شود ایجاد اشکال می‌کند ترکیب اعضای ستاد نیز که عمدتاً از وزراست به‌نظر ترکیب مناسبی نیست، زیرا وزرا به‌علت تعدد مسئولیت‌هایی که دارند احتمالاً نمی‌توانند در جلسات ستاد مشارکت و به مسائل آن بپردازند و اگرچه اطلاعات لازم را برای تحقق اهداف نام‌گذاری‌های سال در اختیار دارند، ولی با استفاده از سازوکارهای نظارتی می‌توان به‌ترتیب دیگری اعمال نظارت را برای تحقق اهداف آن تأمین کرد.

جمع‌بندی و ارائه پیشنهادها

به نظر می‌رسد که ماهیت موضوع برنامه‌ها و اقدامات مرتبط با این طرح مقید به یک سال نمی‌باشد، لذا نهادی که برای پیگیری آن تشکیل می‌شود به‌تدریج و به مرور زمان تبدیل به مؤسسه‌ای از قبیل مؤسسات اجرایی موجود می‌گردد که در پی تحقق اهداف متعدد در مدت زمان نامحدود خواهد بود. چنین مؤسسه‌ای به‌سرعت تبدیل به یکی از صدها مؤسسه موجودی می‌شود که سیاست سال‌های اخیر کشور تأسیس آنها را به مصلحت نمی‌داند. بنابراین به نظر می‌رسد که در مجموع با توجه به موارد ذکر شده، طرح پیشنهادی قابلیت تحقق اهداف خود را ندارد و ضرورتی به تصویب آن نیست.

لذا با عنایت به شأن و جایگاه قوه مقننه شایسته خواهد بود که مجلس از جایگاه نظارتی خود نتایج و پیامدهای سیاست سالیانه (نام‌گذاری سالیانه) را مطالبه نموده و به حوزه سازوکارهای اجرایی و مسائلی از قبیل طراحی ستاد و تعیین اعضای آن و امثال آن وارد نشود، بلکه دولت را موظف نماید تا با جدیت و به‌کارگیری سازوکارها و فناوری‌های نوین و استفاده از خرد جمعی و توانمندی‌های کارشناسی کشور تحقق هر چه مطلوب‌تر آن را تمهید و تدارک نماید.

با این حال ماده واحده‌ای به‌صورت زیر به‌عنوان جایگزین پیشنهاد می‌شود.

به‌منظور تحقق سیاست‌ها و خط‌مشی‌های اعلام شده از طرف مقام معظم رهبری تحت عنوان «نام‌گذاری سالیانه»، دولت موظف است چارچوب‌های اجرایی و نظارتی را بر مبنای تقسیمات بخشی، حوزه‌ای، موضوعی و نظایر آن در فعالیت‌های مختلف جامعه و همچنین در سطح دستگاه‌های اداری، دولتی و وابسته به دولت طراحی و مستقر نماید.

دولت موظف است گزارش مربوط به پایش وضعیت جاری و روند اجرای سیاست‌های مذکور را براساس سنجه‌ها، شاخص‌ها و معیارهای ویژه‌ای تنظیم و هر سه ماه یکبار به مجلس شورای اسلامی ارائه نماید. این گزارش پس از ارجاع و بررسی در کمیسیون‌های تخصصی مجلس شورای اسلامی در جلسه علنی مجلس قرائت خواهد شد.